

«У 2025 р. видано додаток до біобібліографічного покажчика (2021 р.), присвяченого 65-річчю професора Піддячого. Він містить розділ «Наукові праці 2021–2025 рр.» та рубрику «Роздуми наодинці з собою» <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746546/>, які постають як духовно-інтелектуальний простір гармонійного поєднання наукової думки, філософських міркувань і особистісного досвіду, що знаходять відгук у життєвій, освітній, науковій та професійній сферах» – упорядники покажчика.

РОЗДУМИ НАОДИНЦІ ІЗ СОБОЮ

(рубрика в додатку біобібліографічного покажчика до 65-річчя Миколи Івановича Піддячого - 2025 рік)

Сини мої, Володимире й Дмитре!

Настане час, коли тиша заговорить до вас голосніше за будь-які слова. У ній відкривається таємниця буття, у ній народжується істина, що не потребує свідків. Я вірю, що ви навчитеся слухати її уважно й глибоко.

Бо є розмова, яка відбувається поза людськими словами. Це розмова з власним серцем і духом. У ній ви збагнете, що страхи – лише тінь, яка відходить перед світлом мудрості; що мовчання може бути не згодою, а гідністю; що самотність здатна стати свободою.

У цих роздумах наодинці з собою дозріває цілісна людина. Там народжується гармонія Єства, зростає сила духу, там формується думка, що веде крізь випробування й темряву до світла.

Коли відкриєте для себе цей внутрішній храм – спокійний, тихий, чистий, – тоді відчуєте, чим я жив і з якого джерела черпав свою наснагу.

З цією вірою залишаю вам не лише слова, а й тишу, в якій вони оживають.

Особистість

1. Роздуми наодинці із собою – це усвідомлений процес внутрішньої інтроспекції, у якому особистість звертається до власного досвіду, цінностей і мисленнєвих структур з метою глибшого осмислення свого буття, вироблення відповідальних рішень та досягнення гармонії Єства. У ході цього процесу здійснюється критична переоцінка зовнішніх і внутрішніх чинників,

розгортається рефлексія над минулим, формується здатність до усвідомлення теперішнього й творення орієнтирів майбутнього.

Саме така самодіалогова діяльність стає фундаментом духовного й когнітивного розвитку, сприяє вдосконаленню морально-етичних засад та відкриває можливості для повноцінної інтеграції особистості в соціальне, культурне й професійне середовище.

2. Життя людини постає як безперервний діалог із самим собою та з іншими. У цьому діалозі моральним компасом виступає давній принцип: «Стався до ближніх так, як хочеш, щоб вони ставилися до тебе, і не роби іншим того, чого не бажаєш собі». Цей простий вислів містить глибинну істину: кожен із нас є водночас суб'єктом і об'єктом взаємних стосунків. Те, що ми даруємо іншим – повагу, щирість чи байдужість – невідворотно повертається до нас, формуючи якість власного буття.

Дотримання зобов'язань, навіть тоді, коли умови стають не вигідними, – це не лише питання честі, а й спосіб утвердити силу духу. Адже вміння тримати слово визначає справжню вартість людини більше, ніж будь-які зовнішні ознаки успіху. Той, хто зберігає вірність домовленостям, здобуває довіру мудрих і розсудливих. А той, хто зраджує її бодай один раз, втрачає репутацію назавжди. Саме тому природно уникати співпраці з тими, хто нехтує даним словом: бо спілкування, засноване на фальші та безвідповідальності, неминуче веде до розчарування.

Важливою ознакою етичної поведінки є і вміння мовчати. Мовчання – не завжди знак слабкості; навпаки, воно часто свідчить про мудрість і самовладання. Якщо в певний момент ми не можемо сказати нічого, що зміцнить довіру чи принесе користь іншому, варто обрати паузу.

«Мовчання – золото» не тому, що слова зайві, а тому, що виважене слово має силу, тоді як порожні висловлювання підточують стосунки й руйнують довіру.

Таким чином, справжня етика повсякденності ґрунтується на трьох простих, але глибоких засадах:

- ставитися до інших так, як до самого себе;
- дотримуватися зобов'язань навіть у найскладніших умовах;
- берегти тишу там, де слово не приносить добра.

У цих трьох правилах прихована не лише мудрість особистого життя, а й фундамент гармонійного співіснування у світі.

3. Люди, яких послав мені в житті Творець, у своїй більшості – чудові. Та щоб бути цікавішими й кориснішими одне одному, ми повинні постійно розвиватися. На цьому шляху важливим є все, що пов'язане з історичним етапом досягнутого рівня розвитку особистості та суспільства.

Основою індивідуального, колективного й культурного поступу є підґрунтя для гармонізації, що стає передумовою створення простору, доступного для розвитку. Для таких Людей ця Місія народжується з їхнього внутрішнього стану та потреби жити у вимірі визначених цінностей і пріоритетів.

Успіхом на цьому шляху є вдосконалення якісного стану простору, доступного для життя. Адже свідомо Людина – це Творіння, для якого важливе не лише правильне використання генетичного та культурного спадку, а й збагачення власного духовного й психофізіологічного начала. Лише так можливий перехід на вищий рівень розвитку та передання здобутих цінностей нащадкам.

4. Чоловік має любити свою обраницю всім єством, створюючи умови для її розвитку й гармонізації, оберігаючи протягом усього життя, як зіницю ока.

Дружина для чоловіка покликана бути водночас другом, соратником, коханкою, дружиною і матір'ю їхніх дітей. Адже все те, чого вони не знайдуть один в одному, зазвичай шукають «на стороні».

Культура таких стосунків формується ще в материнській школі й удосконалюється протягом усього життя.

5. У міру зростання особистості в науковому пізнанні її дослідження неминуче ведуть до критичного осмислення висунутих гіпотез і припущень. Отримані результати можуть спростовувати попередні уявлення, перетворюючись не лише на механізм перевірки знань, а й на каталізатор розвитку наукового мислення. У цьому процесі особистість поступово наближається до адекватного відображення реальності й водночас утверджується як самостійний носій наукової свідомості, здатний усвідомлювати межі власного розуміння, переосмислювати попередні судження та формувати нові концептуальні підходи до пізнання світу.

6. Особистість, яка живе з усвідомленням власного шляху та прагне до продуктивної діяльності, не повинна витрачати сили й час на тих, хто її не цінує. Її справжнє покликання – знаходити мудрих і відкритих людей, здатних допомогти гармонізувати її Єство. Цінності та якості, що народжуються у взаємодії з такими людьми, стають не лише духовною опорою, а й скромною, проте незамінною винагородою на шляху до здійснення покликання, дарованого в часі кожному в обмеженому просторі земного буття...

7. Доброзичливе й щиросердне спілкування, творча праця та плідна взаємодія – це не лише підґрунтя гармонійного розвитку й утвердження доброзичливих міжособистісних стосунків, а й запорука свободи духу в демократично орієнтованому, полікультурному суспільстві.

8. Приходить час, коли мудреці-орли відходять від активної життєвої позиції, а дехто – і у вічність, тоді як молоді орлята ще не встигають підрости... І тоді небо порожніє без польоту, а гори, що колись підтримували їхні крила, завмирають у мовчазному відчаї. Ті, хто залишається, змушені самотужки шукати силу, аби піднятися вище, навчитися літати, попри втрати, і водночас піклуватися про тих, хто ще не готовий здійнятися у височінь. Бо без підтримки, без передачі досвіду й мудрості кожне нове покоління ризикує залишитися без крил, а спадщина польоту – розвіятися марно.

9. Одна з найбільших цінностей життєвого середовища – вміння відкривати свій внутрішній світ лише достойним і обраним ближнім, аби збагачувати простір, доступний для розвитку.

10. Поспілкуйтеся щиросердно зі мною і в міру власних можливостей відчуваючи Ваші розум і думки, серце і почуття, волю і тілесні сили я наближуся, або віддалюся від вас ...

11. Багатогранність життєвого простору людини формує рівень її психологічного досвіду, необхідного для продуктивної діяльності і взаємодії в межах певних груп і соціальних прошарків. Рівень же успішності особистості на всіх етапах вікового розвитку значною мірою залежить від її активної участі в суспільному житті.

Відвідування мистецьких заходів, захоплення художньою самодіяльністю, заняття туризмом, гірськолижним спортом, великим тенісом, плаванням, волейболом, футболом, шахами, верховою їздою, полюванням, риболовлею, відпочинок на природі та щире спілкування з Мудрецьми дають мені змогу повніше відчувати й глибше сприймати життєвий простір людей, близьких за духом і ціннісними орієнтирами.

12. Не претендуй на те, що тобі не належить і не бери того, що ти не заробив, бо зароблене в житті отримаєш своєчасно і в «Повній Мірі» ...

13. Моя рубрика «Діалог епох: минуле і сучасне» покликана показати, як спадщина історичних постатей, наших сучасників і визначних явищ продовжує жити в сьогоденні, допомагаючи нам у самоідентифікації та глибшому розумінні себе, сутності буття, природи, культури, традицій і мислення. У цьому контексті епоха розглядається як цілісний відрізок часу, позначений особливим змістом, цінностями й досягненнями, що визначають розвиток людини, суспільства, цивілізації та людства загалом.

Основна ідея рубрики полягає в тому, щоб розкрити цілісність нашого буття, показати внесок минулого у формування сучасності та висвітлити, як Особистість впливає на теперішнє через трансформацію власних здобутків і маловідомих фактів. Такий підхід дозволяє сприймати сучасність не як відокремлену епоху, а як логічне продовження минулого.

Суспільство і держава

14. Протягом століть на землях України старші покоління передавали нащадкам найцінніше – любов до життя, повагу до чесної праці та відповідальність за збереження духовних і матеріальних надбань спільноти. Цей безперервний ланцюг культурної спадкоємності є живою тканиною національної ідентичності, джерелом життєвої сили й оберегом пам'яті, що має постійно розвиватися та збагачуватися. Історія, як категорія досвіду, – це не лише минуле, а й чинник теперішнього, який формує здатність людства до

гармонійного співіснування, мудрого та відповідального буття, визначаючи нашу спроможність і право на майбутнє.

15. Одним із стратегічних завдань сучасної державної політики України є формування обізнаності та накопичення системного досвіду у сфері теорії й практики кадрової політики. Ця політика покликана не лише забезпечувати вирішення освітніх, наукових і виробничих завдань, а й сприяти розвитку духовності особистості та суспільства, підтримувати творчу і професійну самореалізацію громадян. Посилення кадрового потенціалу є чинником економічного зростання та нарощування валового внутрішнього продукту, водночас воно виступає важливим інструментом зміцнення обороноздатності держави. У такий спосіб кадрова політика відображає глибинний взаємозв'язок між духовним розвитком, соціальною відповідальністю та безпекою української національної спільноти.

16. Праця – це джерело гармонізації духовного і фізичного начал людини. Вона виступає засобом самовираження і самоствердження, основною формою забезпечення життєдіяльності та реалізації особистісного потенціалу.

Рівні розвитку особистості через працю досягаються у процесі формування багатогранного «психологічного досвіду» завдяки взаємодії з Вчителями і Наставниками, коли праця стає свідомою та цілеспрямованою і спрямовується на створення соціально значущих матеріальних і духовних цінностей.

У цьому процесі важлива роль належить суспільним інституціям, які супроводжують розвиток особистості – від рівня самообслуговування до створення продукту праці, необхідного для задоволення потреб. Це означає поступовий перехід від індивідуального самозабезпечення до внеску у формування валового внутрішнього продукту України як чинника її національної безпеки.

17. Попри свою нечисленність, представники олігархічних і мафіозних структур здатні справляти значний вплив на глобальні процеси, провокуючи особистісні, соціальні й економічні колізії та дисбаланси. Саме тому для них особливо важливо досягнути власний Родовід і відкрити істинне єство – у тілі, дарованому для життя на цій планеті. Лише тоді, коли в їхній свідомості пробудиться почуття відповідальності перед собою, людьми і природою, у нових поколінь їхнього роду постане шанс на гармонійне співіснування зі світом у межах короткого земного буття, що покликане утверджувати сенс, мету й високу місію людини.

18. Якби світ існував виключно в суб'єктивному сприйнятті однієї особистості, його структура була б приречена на розпад або зникнення. Саме тому критично важливо шукати механізми гармонізації людського Єства, природних систем, біосфери та ноосфери через колективну взаємодію. Така взаємодія можлива лише між людьми, які перебувають у стані постійного саморозвитку, усвідомлюють власну відповідальність за зростання інших і

реалізують її через доброзичливе й щиросердне спілкування, а також продуктивну взаємодію.

Освіта і наука

19. Наука – це не лише накопичення знань, а й живий процес, у якому з'єднуються досвід минулого, виклики сьогодення та бачення майбутнього. Її розвиток ґрунтується на безперервній взаємодії поколінь, на здатності передавати не тільки результати досліджень, а й культуру мислення, цінності та підходи. У цьому контексті кожен етап наукової діяльності має особливе значення – як внесок у формування інтелектуальної тяглості, що забезпечує стійкість і поступ усього наукового середовища.

Сьогодні формується не лише система наукових методів, а й цілісна система наступності поколінь у науці. Захист дослідження – це не просто завершення етапу особистісного й професійного становлення, а внесок у безперервність інтелектуального розвитку.

Йдеться не тільки про передачу знань і досвіду від старших до молодших. Це процес, у якому нове покоління творчо переосмислює традиції, дивиться на них крізь призму сучасних викликів і відкриває нові горизонти розвитку.

Ті, хто приходять у науку, стають спадкоємцями ідей та ініціаторами змін – з новим баченням, сучасними інструментами, здатністю мислити критично, діяти мобільно й бачити взаємозв'язки у складному світі. Саме цей потенціал визначає не лише якість окремих робіт, а й перспективи наукових шкіл у цілому.

Надзвичайно важливою є підтримка наукової спільноти – стратегічне наставництво, виховання культури, що ґрунтується на академічній доброчесності, відкритості й міжпоколінній повазі.

Кожне наукове зібрання – це акт діалогу, у якому минуле, теперішнє й майбутнє зливаються в єдину систему, що забезпечує стійкість і розвиток галузі знань. Саме в цій наступності поколінь народжується справжня наука – дієво-результативна, відповідальна, гуманістична.

20. Наука як складова сфери діяльності особистості постає продуктивним «організмом», який потребує «профілактики» вразливих місць, а за необхідності – й їх «лікування». «Обрані» Люди покликані забезпечувати неперервний розвиток цього «наукового організму», системно удосконалюючи механізми прогнозування та профілактики на основі своєчасно й правильно поставленого «діагнозу».

Це мудрі, вольові й сміливі Особистості з багатогранним психологічним досвідом, які, обравши ключові напрями діяльності, живуть перспективою – забезпеченням поступу. У цьому поступі неминуче постає потреба в «обслуговуванні», «лікуванні» та «одужанні» природи, людини, суспільства й держави.

На щастя, такі Люди траплялися й на моєму життєвому і творчому шляху: разом із закладанням підґрунтя для розвитку вони робили своєрідні «щеплення» від різного роду «вірусів»...

21. Розвиток особистості, суспільства й природи можливий лише за

умови домінування колективного розуму, який поєднує інтелектуальні, культурні та духовні надбання спільноти. Історичний досвід переконливо свідчить: будь-яке одноосібне нав'язування світогляду без урахування колективної мудрості неминуче призводить до стагнації та деградації цивілізації, як це спостерігається у тоталітарних суспільствах.

Особистісний розум виконує роль генератора інноваційних ідей та системних рішень. Проте їхня практична реалізація має ґрунтуватися на узгоджених діях і спільному баченні, властивому колективному інтелекту. Саме така взаємодія забезпечує створення й розвиток життєвих просторів, що відповідають вимогам сталого розвитку та гуманістичним орієнтирам цивілізації.

22. У просторі науково-творчої діяльності колектив нагадує складний живий організм, у якому кожен учасник є унікальною клітиною зі своєю енергією, пам'яттю та ритмом. Проте інколи трапляється так, що навіть найсвітліші й найплідніші “клітини-особистості” з високими моральними якостями та вагомими професійними здобутками – відкидаються системою. Це не завжди випадковість: зазвичай таке рішення визріває з трьох глибинних причин.

По-перше, керівник, який задає тон розвитку колективу, може ще не дорости до усвідомлення масштабності психологічного потенціалу й життєвого досвіду цієї особистості.

По-друге, сама особистість інколи не вписується у задану матрицю ціннісних орієнтирів і критеріїв, що визначають рух спільноти.

По-третє, буває, що ціннісні вектори обох сторін спрямовані у протилежні боки, немов стріли, випущені з різних луків.

Коли ці вектори розходяться, міст між особистістю та колективом неминуче руйнується. Найбільша небезпека настає тоді, коли ця прірва виникає через відмінність у баченні майбутнього особистості, суспільства та держави: у такій ситуації зникає довіра, а спільна мова стає неможливою.

Та справжня втрата полягає не лише у відході окремої людини. Втрачає насамперед сама справа – мов сад, залишений без догляду. Плоди, на які покладає надії суспільство, в'януть ще до того, як дозріють, і це обертається трагедією для тих, хто чекав урожаю знань і результатів спільної праці.

23. Науковців умовно можна поділити на три категорії:

1. Творці-новатори. Вони перебувають у стані невизначеності та системного наукового пошуку оптимальних варіантів вирішення суперечностей життєвого простору, водночас існуючи і в гармонії, і в конфлікті з ним. Їхня психологічна діяльність спрямована на неперервний розвиток і мотивована внутрішньою потребою продукувати нові знання в реальних умовах життя й праці. Як правило, їхні напрацювання випереджають час і визнаються однодумцями, науковими школами та освітньою спільнотою на етапі «вторинної» взаємодії – під час різних фаз упровадження.

2. Адаптатори-практики. Їхня діяльність зосереджена на корекції, адаптації та впровадженні в життєві простори тих наукових розробок, які створюють представники першої категорії.

3. Деструктори. Залежно від обставин, рівня культури та особистісного розвитку вони свідомо чи несвідомо знищують науку всіма «доступними» для них способами і засобами.

Війна

24. Війна з Росією у XXI столітті, вступивши в новий етап розвитку, змушує нас глибше замислитися над орієнтирами тріади цінностей Людини-Особистості.

Душа – Творцю. Тілесне життя на Землі коротке й не зводиться лише до відміряного відрізка земного існування. Душа й тіло – «різного віку», а отже, потребують гармонізації; вони мають різне призначення, тому важливо пізнати істинну сутність життя; їхні можливості неоднакові, і саме тому необхідне мудре узгодження.

Життя – Батьківщині. Земля, де ти народився, є твоїм духовним і життєвим координатним центром, джерелом сили й орієнтиром. Вона потребує постійного розвитку та дбайливого збереження, щоб передати її прийдешнім поколінням у гідному стані.

Чесць – нікому. Генерувати чисту енергію може лише той, чиє життя побудоване на законах, закономірностях, принципах і культурі, засвоєних із молоком матері, від учителів і мудреців. Пам'ятаймо: вірність слову й дотримання обітниці утверджують силу духу; зражене ж слово раз і назавжди руйнує довіру та чесць.

Майбутнє людства, нації й держави визначається тим, яку частку в ньому становитимуть люди, що свідомо обирають шлях еволюційного розвитку, зберігають і захищають гуманні орієнтири життя та творчої діяльності. Забезпечити успіх цього розвитку можна лише через діяльність соціальних інституцій, покликаних готувати Людину до продуктивної праці, до творення духовних і матеріальних цінностей як основи національної безпеки України. І водночас – через міцний силовий щит, що охоронятиме вибраний нацією духовно-продуктивний стиль життя та сприятиме її повноцінній інтеграції у цивілізований демократичний світ.

25. Війна з росією, увійшовши в новий етап, спонукає цивілізовану спільноту переосмислювати життєві цінності та відстоювати їх всіма доступними засобами. У такі часи свідомо людина відчуває потребу зупинитися, звернутися до власного буття й віднайти гармонію внутрішнього світу.

Простір таких роздумів, постаючи у формі діалогу – із собою, родиною, друзями, колегами, відкриває можливість досягнути суттєве: особистісне, сімейне, суспільне й професійне. У цьому процесі зароджується шлях самотворення, що спирається на осмислення та впорядкування власного психологічного досвіду і його творче застосування в подальшому житті.

Саме від цих індивідуальних і колективних зусиль значною мірою залежить майбутнє нації, держави та людства, яке визначається тим, яку частку в ньому становлять ті, хто свідомо обирає шлях еволюційного розвитку, зберігає та захищає свободу, гуманістичні орієнтири життя, творчу діяльність та взаємодію.

26. Як зазначає один із розробників терміна «рашизм» (12 травня 2022 року Комітет гуманітарної та інформаційної політики Верховної Ради України рекомендував його до повноцінного й системного вживання журналістами та медіаорганізаціями [https://www.facebook.com/verkhovna.rada.ukraine/posts/pfbid0YE1GDqmrHC9jH3u3b7fs7qJdc8gKGWXJ4eo8iC91zYyJEs8xpaQYKaRkdrKWsKRGI?__cft__\[0\]=AZXDzCg5p-qzdDXAj-cx4E4b5NflmtQGJqbjxYsK7dghnXZK03kRXu2A7eAGxGJug0sUfk_T5h5SIMYwFRX_JUVY_CkHm_f_NK44_7H9G8dddMz-H-RvE_EwKSlo2pY7kHfGzvlCzgZ_OnU2xWTGxUxNrZ8olyNAZLKKNpioroHCqg&__tn__=-UK-](https://www.facebook.com/verkhovna.rada.ukraine/posts/pfbid0YE1GDqmrHC9jH3u3b7fs7qJdc8gKGWXJ4eo8iC91zYyJEs8xpaQYKaRkdrKWsKRGI?__cft__[0]=AZXDzCg5p-qzdDXAj-cx4E4b5NflmtQGJqbjxYsK7dghnXZK03kRXu2A7eAGxGJug0sUfk_T5h5SIMYwFRX_JUVY_CkHm_f_NK44_7H9G8dddMz-H-RvE_EwKSlo2pY7kHfGzvlCzgZ_OnU2xWTGxUxNrZ8olyNAZLKKNpioroHCqg&__tn__=-UK-)), професор М. І. Піддячий: «...це явище має тимчасовий характер. Адже людство вступило у відповідальний етап власного існування – час пізнання себе й усвідомлення необхідності єдності світу. Саме ця єдність здатна перетворити гармонію сукупного духовного та інтелектуального потенціалу людства, а також його творчої енергії, на вирішальний чинник еволюційного поступу»...

Микола Піддячий - 2025 рік

P.S. Якщо людина нічого не варта в очах Творця, жодні соціальні успіхи не врятують її в «Момент Істини».

Перефразую цю думку: протягом часу, відведеного для виконання життєвого призначення, людина має стати достойною в очах Творця. І лише тоді її успіхи у соціальному житті будуть зараховані Ним, коли настане «Момент Істини»...